

РЕЗЮМЕ

Целью статьи было выделение относительно однородных групп домашних хозяйств принадлежащих к определенной группе в отношении к уровню доходов имеющих в распоряжении в пересчете на человека. Для реализации этой цели применялся метод классификационных и регрессионных деревьев CART. Материалом для проведения анализа являлись индивидуальные данные из обследования бюджетов домашних хозяйств проведенных ЦСУ в 2006 г.

Самыми важными факторами влияющими на предикцию принадлежности к определенной группе с точки зрения доходов в домашних хозяйствах являются величина домашнего хозяйства и уровень образования главы домашнего хозяйства. Наименьшее значение среди анализированных переменных имел возраст главы домашнего хозяйства. Черты такие как: низкий уровень образования главы домашнего хозяйства, большее число лиц в домашнем хозяйстве и большее число детей, а также местоположение в наименьших городах и деревнях способствуют оставанию в группе хозяйств с низкими доходами. В свою очередь высшее образование главы домашнего хозяйства и небольшое число лиц в домашнем хозяйстве выступают чаще в домашних хозяйствах с хорошим материальным положением.

STATYSTYKA REGIONALNA

IWONA MARKOWICZ

Zmiany liczby podmiotów gospodarczych w przekrojach regionalnych

Od lat 80. ub. wieku obserwujemy renesans firm małych i średnich oraz wzmocnienie udziału ich właścicieli w strukturze klasowej społeczeństw¹.

Obserwując kraje wysoko rozwinięte można stwierdzić, że dla prawidłowego rozwoju gospodarki potrzebne są firmy, o których istnieniu, rodzaju działalności i wielkości decyduje rynek. Firm tych musi być odpowiednio dużo, aby mogła

¹ O marginalizacji i renesansie sektora MSP (małych i średnich przedsiębiorstw) pisze np. P. Dominiak (2005), a o zmianach miejsca pracodawców w strukturze klasowej — J. Gardawski (2001).

istnieć konkurencja, która wymusza dobrą jakość wyrobów i usług, dostosowanie się do potrzeb klienta oraz poszukiwanie nowych sposobów utrzymania się na rynku. Duża konkurencja powoduje również wypieranie z rynku firm słabych, niedostosowanych do zmieniającego się otoczenia.

Dynamiczny wzrost liczby firm w Polsce obserwuje się od 1990 r., kiedy to zaczęły masowo powstawać małe firmy prywatne. Umożliwiła to ustawa o działalności gospodarczej z 23 grudnia 1988 r. (Dz. U. Nr 41, poz. 324, z późn. zm.).

Z doświadczeń innych państw wynika, że duże przedsiębiorstwa wykazują mniejsze zdolności adaptacyjne do zmian popytu. Jak zauważa P. Glikman: *na obrzeżach tych obszarów pulsują zaś życiem miliony drobnych warsztatów, firm i punktów usługowych, swoją wielorakością i dynamiką wzbogacając życie współczesnej gospodarki*². Na uwagę zasługuje fakt, że w wielu krajach z gospodarką rynkową można zaobserwować liczne powiązania produkcji na wielką skalę z małymi i średnimi firmami. Zatem, aby gospodarka mogła się rozwijać niezbędna jest wolność gospodarcza, czyli możliwość swobodnego rozpoczynania działalności przedsiębiorczej, a także podejmowania przez wszystkie podmioty gospodarcze decyzji o inwestycjach, produkcji, sprzedaży, kupnie czy warunkach współpracy.

Nie duże przedsiębiorstwa mogą przyczynić się do przyspieszenia rozwoju regionów relatywnie opóźnionych. Małe i średnie firmy odgrywają bowiem podstawową rolę jako potencjalny czynnik zaktywizowania lokalnych społeczności³.

Bardzo ważna rola małych firm w rozwoju gospodarczym wynika z ich zalet. Najważniejsze cechy małych firm to: są źródłem nowych miejsc pracy, charakteryzują je bardziej bezpośrednie i mniej antagonistyczne stosunki w pracy, występuje ścisły związek między rentownością firmy a dochodami właściciela oraz jedność własności i kontroli, a ponadto mają one możliwość szybkiego podejmowania decyzji, są elastyczne w dostosowywaniu się do potrzeb rynku, szybko reagują na zmiany zachowań w otoczeniu firm.

ZRÓŻNICOWANIE TERYTORIALNE

Lata 90. XX w. w Polsce to okres rozwoju przedsiębiorczości. Swoboda zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej przyczyniła się do powstawania nowych, głównie małych firm prywatnych⁴. J. Hozer podkreśla (Hozer, 1991, 2000; Hozer, Markowicz, 2002), że dla sprawnego działania gospodarki potrzebna jest odpowiednia liczba firm. Zarówno zbyt mała ich liczba, jak i zbyt duża może mieć niekorzystny wpływ na sprawne funkcjonowanie rynku. Autor

² P. Glikman (1997).

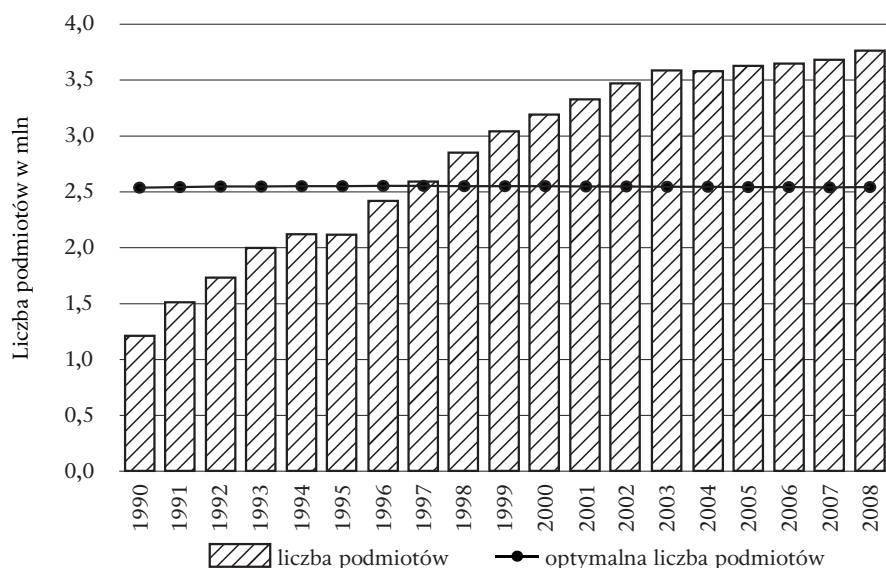
³ J. Chmiel (1997) pisze, że w latach 50. i 60. duże firmy uważano za jeden z głównych stymulatorów umożliwiających zapoczątkowanie wzrostu gospodarczego w regionach opóźnionych. Model ten jednak się nie sprawdził.

⁴ I. Markowicz (2000).

ten zwracał uwagę, że w latach 80. liczba firm w Polsce była zbyt mała. W tym czasie w takich krajach, jak: Szwecja, Włochy, Japonia, Francja i Stany Zjednoczone stosunek liczby gospodarstw domowych do liczby podmiotów gospodarczych oscylował wokół liczby 5. W Polsce, NRD i na Węgrzech wskaźnik ten wynosił natomiast ok. 20, a w ZSRR — ponad 90⁵. Optymalna liczba firm może być wyznaczona, według teorii *Quantum Satis* Hozera, jako stosunek liczby gospodarstw domowych do liczby podmiotów gospodarczych. Pojęcie *Quantum Satis* oznacza ilość dostateczną, czyli wystarczającą. Omawiany wskaźnik, jak już wspomniano, w latach 80. ub. wieku był w Polsce dużo wyższy (niż 5) i począwszy od 1990 r. ulegał obniżeniu, spadł nawet poniżej optymalnej wartości. Spowodowało to intensywny wzrost liczby zakładanych firm, szczególnie prowadzonych przez osoby fizyczne.

Na wyk. 1 przedstawiono liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON oraz ich optymalną liczbę (wyznaczoną według zasady, że na pięć gospodarstw domowych powinna przypadać jedna firma) w Polsce w latach 1990—2008.

Wykr. 1. PODMIOTY GOSPODARCZE OGÓŁEM ORAZ ICH OPTYMALNA LICZBA

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

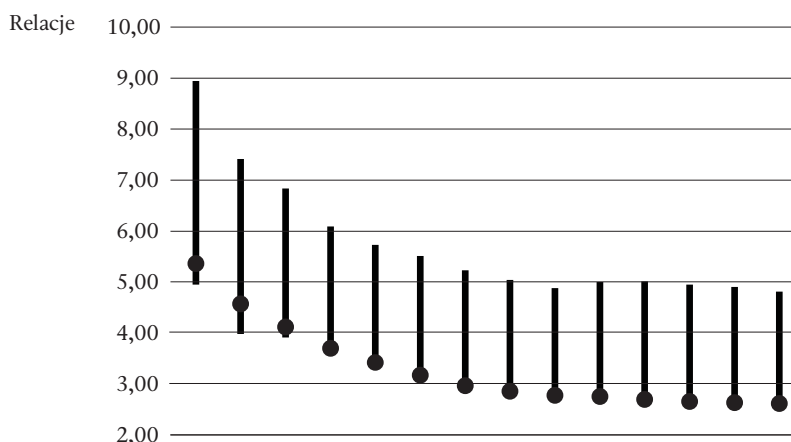
Można stwierdzić, że na początku lat 90. ub. wieku liczba podmiotów gospodarczych działających w Polsce była zbyt mała (dla lat 1990—1996 na wyk. 1).

⁵ J. Hozer (2003).

Kolejne zmiany, jakie zaszły w naszym kraju, doprowadziły do ich szybkiego wzrostu i można powiedzieć, że liczba firm przekroczyła już optymalną liczbę. Wzrost liczby firm nie może być nieograniczony i dlatego też rośnie liczba firm likwidowanych⁶.

W 1995 r. relacja liczby gospodarstw domowych do liczby firm w Polsce wynosiła 6,09 i zmniejszała się w kolejnych latach. W 2008 r. relacja ta wynosiła jedynie 3,38, natomiast sytuacja w poszczególnych województwach była zróżnicowana. Na wyk. 2 przedstawiono wartość wskaźnika liczby gospodarstw domowych do liczby firm w woj. zachodniopomorskim na tle województw Polski, wskazując wartość minimalną i maksymalną tego wskaźnika.

Wykr. 2. ZMIENNOŚĆ RELACJI LICZBY GOSPODARSTW DOMOWYCH DO LICZBY PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH ZAREJESTROWANYCH W REJESTRZE REGON OGÓŁEM ORAZ W WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIM

Relacje:	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08
maksymalne	8,98	7,45	6,87	6,13	5,77	5,55	5,27	5,08	4,92	5,04	5,05	4,99	4,94	4,85
minimalne	4,99	4,02	3,95	3,60	3,36	3,21	3,00	2,89	2,81	2,79	2,73	2,69	2,67	2,65
○ — w woj. zachodniopomorskim	5,40	4,61	4,16	3,74	3,46	3,21	3,00	2,89	2,81	2,79	2,73	2,69	2,67	2,65

Źródło: jak przy wyk. 1.

Analizowana relacja w latach 1995—1999 była najniższa w woj. mazowieckim, a począwszy od 2000 r. — w woj. zachodniopomorskim. Najwięcej gospodarstw domowych na jedną firmę przypadało w woj. podkarpackim. W tych

⁶ I. Markowicz (2008a), I. Markowicz (2008b), I. Markowicz, B. Stolorz (2008), w których wykorzystano metody analizy historii zdarzeń do badania czasu funkcjonowania firm.

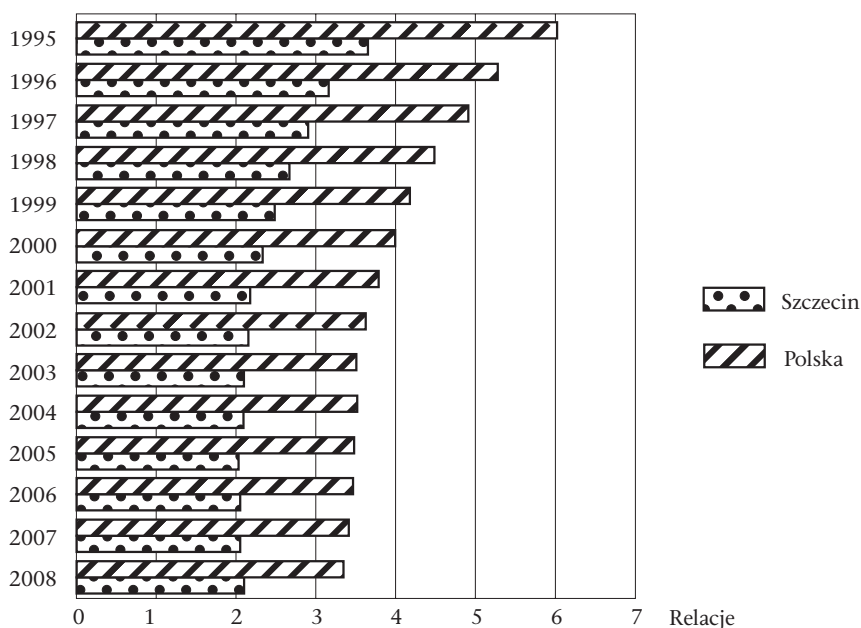
latach wskaźnik liczony dla kraju uległ obniżeniu i nieznacznie zmniejszyło się zróżnicowanie województw pod względem jego wartości.

W dalszej części artykułu poddano analizie liczbę firm w Szczecinie, gdzie skupia się ok. 30% podmiotów gospodarczych województwa.

FIRMY W SZCZECINIE

Szczecin stanowi centrum gospodarcze regionu. Tutaj znajdują się centra handlowe, firmy finansowe i in. oraz liczne urzędy, a także usługi, z których korzystają zarówno mieszkańcy Szczecina, jak i okolicznych gmin. Zatem wskaźnik wyrażający liczbę gospodarstw domowych przypadających na jedną firmę powinien być niższy niż wyznaczony dla całej Polski. Porównanie tego wskaźnika dla Szczecina i Polski w latach 1995—2008 zawiera wykr. 3.

Wykr. 3. RELACJE LICZBY GOSPODARSTW DOMOWYCH DO LICZBY PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH W SZCZECINIE NA TLE POLSKI

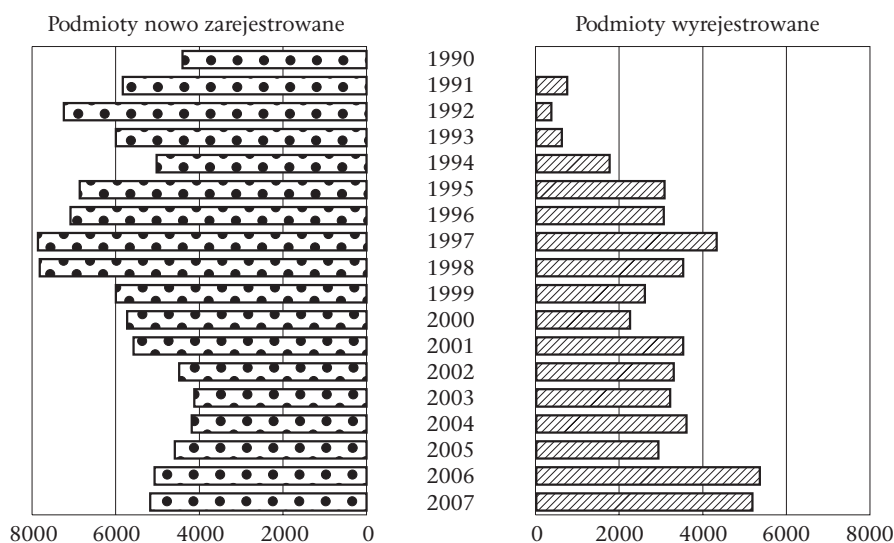
Źródło: jak przy wykr. 1.

Na jeden podmiot gospodarczy przypadała w tym okresie coraz mniejsza liczba gospodarstw domowych, zarówno w Polsce jak i w Szczecinie, a spadek ten był dość proporcjonalny. W 2008 r. dla Polski wskaźnik ten wyniósł 3,38, a dla Szczecina — 2,12, zatem dla Szczecina był dużo niższy, ale porównywalny ze

wskaźnikami dla innych miast. Na podstawie danych zawartych w publikacji *Miasta wojewódzkie...* ustalono, że niższy stosunek liczby gospodarstw domowych do liczby firm mają jedynie Warszawa i Poznań.

Zmienność liczby firm w Szczecinie wynika z salda liczby nowo powstających firm oraz liczby firm wyrejestrowanych z REGON-u. Charakterystykę tych wielkości w latach 1995—2007 przedstawiono na wykr. 4.

Wykr. 4. LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH NOWO ZAREJESTROWANYCH I WYREJESTROWANYCH W SZCZECINIE W LATACH 1990—2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opracowanych odpłatnie przez Urząd Statystyczny w Szczecinie (REGON).

Na początku lat 90. liczba podmiotów rejestrowanych była dużo wyższa niż wyrejestrowywanych. Na przykład w 1990 r. powstało 4399 firm, a zlikwidowano jedynie 9. W miarę nasycania rynku przyrost liczby omawianych firm był nieco mniejszy, a od 2001 r. wyraźnie małał. W latach 2006 i 2007 nie zaobserwowano przyrostu podmiotów.

Podsumowanie

Należy stwierdzić, że liczba podmiotów zmienia się wraz z postępującymi zmianami w gospodarce. W Polsce, po zmianach ustrojowych, przedsiębiorcy mogli swobodnie zakładać firmy. Zmieniała się struktura populacji przedsiębiorstw, zmniejszała się liczba dużych, a zwiększała małych. Równocześnie zwiększała się ogólna liczba firm, co spowodowało obniżenie stosunku liczby

gospodarstw domowych do liczby firm, który według J. Hozer powinien oscylować wokół liczby 5. Zmiany, o których mowa, zachodziły w Polsce oraz, z różnym natężeniem, w poszczególnych województwach czy miastach. Liczba firm powstających i funkcjonujących w tych jednostkach administracyjnych uzależniona jest od warunków prawno-ekonomicznych w Polsce, a także od warunków regionalnych.

dr Iwona Markowicz — Uniwersytet Szczeciński

LITERATURA

- Chmiel J. (1997), *Małe i średnie przedsiębiorstwa a rozwój regionów*, Z Prac Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych, zeszyt 243, GUS, Warszawa
- Dominiak P. (2005), *Sektor MSP we współczesnej gospodarce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
- Gardawski J. (2001), *Powracająca klasa. Sektor prywatny w III Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa
- Glikman P. (1997), *Sektor publiczny a prywatny w gospodarce polskiej. Różnice wyzwań rozwojowych*, „Ekonomista”, nr 3
- Hozer J. (1991), *Rozkład wielkości firm według liczby zatrudnionych a prawo dostosowania struktur po stronie podaży do struktur po stronie popytu*, „Przegląd Statystyczny”, zeszyt 3—4
- Hozer J. (2000), *Quantum satis, czyli ilość dostateczna*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 269, Szczecin
- Hozer J. (2003), *Tempus locus homo casus et fortuna regit factum. Zbiór esejów ekonomicznych*, IADiPG w Szczecinie, KEiS Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin
- Hozer J., Markowicz I. (2002), *Małe firmy. Analizy i diagnozy*, Rozprawy i Studia, t. (DXI) 437, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin
- Markowicz I. (2000), *Statystyczna analiza rentowności i żywotności małych firm w województwie szczecińskim*, praca doktorska, maszynopis, Szczecin
- Markowicz I. (2008a), *„Demografia” firm — analiza zmian w populacji firm w Polsce*, Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, nr 2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin
- Markowicz I. (2008b), *Ryzyko likwidacji firmy w pierwszym roku działalności*, Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, nr 10, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin
- Markowicz I., Stolorz B. (2008), *Analiza trwania — badanie czasu od założenia do likwidacji firm na przykładzie rynku szczecińskiego*, „Przegląd Organizacji”, nr 3, TNOiK, Warszawa
- Miasta wojewódzkie. Podstawowe dane statystyczne* (2007), Nr 13, GUS

SUMMARY

The 90's of the 20th century in Poland were a period of economic development. Freedom of establishing and carrying on a business was caused rising new, mainly small economic entities. The structure of the company population has changed, the number of big entities has decreasing and a number of small ones has increasing rapidly. Optional amount of companies can be calculate